

## СИСТЕМНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЕФЕКТИ В КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

*У сучасній світовій економіці курортні рекреації – одна з високоприбуткових сфер господарювання. Україна володіє потужним курортним і туристичним потенціалом, ефективно освоєння якого може принести реальну економічну вигоду. Для цього необхідним є формування системної концепції розвитку таких систем, обов'язковою складовою якої виступають системні трансформаційні ефекти. У дослідженні побудовано сукупність індикаторів, які дають змогу проаналізувати структурні зрушення в курортно-рекреаційній економіці при переході на нову стратегію розвитку. Виконано прогностичні розрахунки та отримано сценарії розвитку курортно-рекреаційного комплексу Приазов'я.*

**Ключові слова:** курортно-рекреаційна економіка, економічні трансформації, системні трансформаційні ефекти, структурні зрушення, набір індикаторів.

### I. Вступ

У сучасній світовій економіці курортно-рекреаційна та туристична діяльність – одна з високоприбуткових сфер, а також одна з тих, що найдинамічніше розвивається. Для багатьох країн це не лише постійно зростаюче джерело фінансових надходжень, а й за рахунок залучення мільйонів туристів джерело розвитку інфраструктури територій, створення додаткових робочих місць. Україна володіє потужним курортно-рекреаційним та туристичним потенціалом, ефективно використання якого може принести реальну економічну вигоду. Тому курортно-рекреаційна та туристична сфери в процесі ринкової трансформації економіки повинні зайняти одне з провідних місць у структурі господарського комплексу.

Однією з основних концепцій стратегічного планування курортно-рекреаційної діяльності, значення якої особливо зростає в умовах економічних трансформацій, є підвищення рівня взаємної підтримки всіх курортних, рекреаційних і туристичних організацій курортно-рекреаційного комплексу. Постає необхідність формувати стратегії розвитку на базі отримання додаткових системних трансформаційних ефектів. Виявлення й використання системних трансформаційних ефектів допомагає виявити раціональні мотиви трансформації курортно-рекреаційного комплексу, об'єднання напрямів діяльності окремих курортних і туристичних організацій у його межах, а також інші форми розширення курортно-рекреаційної сфери [1, 2]. Такий підхід до розвитку повинен орієнтуватися не лише на максимальне використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу, а й на додаткові можливості зростання ефективності, що відкриваються в умовах економічних трансформацій [3].

Значний науковий вклад у формування теорії системних ефектів при дослідженні механі-

змів трансформації економічних структур, структурних криз внесли представники різних шкіл і напрямів економічної думки. Теоретичні положення досліджень Дж. Ван Дейна, М. Пората, Р. Рейча, П. Самуельсона, Дж. Форрестера, Д. Фрімена, Й. Шумпетера стали відправними точками для подальших досліджень в області структурних зрушень, сприяли глибшому розумінню економічних трансформацій, зокрема, в курортно-рекреаційній сфері [4]. Проте дискусійними залишаються проблеми формування структурного контура в період трансформації національної економіки.

### II. Постановка завдання

Економічні трансформації курортно-туристичної економіки являють собою масштабні та глибокі перетворення системного характеру. Вони мають свої закономірності та ефекти, виявлення яких дає змогу не тільки оцінити їх сучасний стан, а й прогнозувати тенденції розвитку. Трансформаційні процеси відображаються в структурних зрушеннях як у споживанні, так і у виробництві курортно-рекреаційних продуктів. Таким чином, виникає необхідність обґрунтувати зміст системних трансформаційних ефектів у курортно-рекреаційній економіці, пояснити їх роль у структурній перебудові національної економічної системи та розвитку курортно-рекреаційної сфери на їх основі.

Метою статті є аналіз і прогнозування трансформаційних структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці при переході на нову стратегію розвитку, яка передбачає переважне надання курортно-рекреаційних послуг, інтегрованих з індустріями відпочинку й туризму.

### III. Результати

Проведення досліджень структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці ґрунтується на дослідницькій парадигмі, яка полягає у трактуванні феномена економічної трансформації як трансформації багатовимірної структури економічної системи, що адекватно відображає зміни її стану. Перетворення структури

економічної системи супроводжуються появою додаткових системних трансформаційних ефектів. Відповідно до мети досліджень, під системними трансформаційними ефектами розумімо ефекти, викликані зміною принципів функціонування курортно-рекреаційної системи на основі трансформації її структури, що призводять до додаткових можливостей зростання її ефективності.

Одним із проблемних моментів є можливість оцінити самі ефекти різноманітних структурних взаємодій у процесі трансформації курортно-рекреаційної системи. Вивчаючи існуючі економічні теорії [5; 6] можна зробити висновок, що універсального критерію для оцінювання таких ефектів не існує. Вихід із становища полягає в оцінюванні системних ефектів взаємодій структурних змінних шляхом виявлення об'єктивних каузальних зв'язків між ними. Для цього правомірно, користуючись методологією загальної теорії систем, розподілити всі структурні змінні, які відображають процес системної економічної трансформації, на "вхідні" та "вихідні". До перших відносять змінні, що є першопричинами структурних перетворень у курортно-рекреаційних системах, до других – змінні, що відображають наслідки цих перетворень.

Ефекти взаємодії вихідних і вхідних трансформаційних змінних завжди проявляються в зміні ресурсних випусків і ресурсних витрат за різними секторами економіки і, в кінцевому рахунку, агрегованих індикаторів у межах всієї національної економічної системи. Тим самим, дослідження системних трансформаційних ефектів виявляється реальним на основі зіставлення результатів і витрат у їх ресурсному вимірі за всіма ланцюжками структурних взаємодій, з урахуванням цільових індикаторів розвитку всієї економічної системи [7].

Зрештою, послідовне застосування трансформаційного підходу передбачає квантифіковане зіставлення результатів і витрат при дослідженні конкретних структурних взаємодій у курортно-рекреаційних системах, у їх природній послідовності, зумовленій структурою такої системи. Завдяки цьому, стає можливим більш якісне оцінювання кумулятивних ефектів різноманітних трансформаційних чинників у курортно-рекреаційній системі.

Одним із системних ефектів як результату системної економічної трансформації в курортно-рекреаційних системах є ефект основних структурних зрушень – технологічних, ресурсних та організаційно-поведінкових – в органічному взаємозв'язку. Слід зазначити, що структурний аспект розвитку проявляється як за посередництвом кількісного зростання, так і через певні якісні зміни в курортно-рекреаційній економіці. На нашу думку, саме розуміння зрушень найбільшою мірою відображає характер трансформаційних процесів, які відбуваються в курортно-рекреаційних структурах. Відповідно

до цілей дослідження, під структурним зрушеннями будемо розуміти суттєві зміни внутрішньої побудови курортно-рекреаційної системи, взаємозв'язків між її елементами, законів цих взаємозв'язків, що приводить до зміни основних системних якостей.

Змістом структурних зрушень є зміна міжструктурних і міжсистемних зв'язків, а також основних характеристик (системних якостей) курортно-рекреаційної системи. Таким чином, структурне зрушення – це процес якісної зміни взаємозв'язків між порівняними елементами системи, зумовленими нерівномірною динамікою співвідношення їх кількісних характеристик, процес адаптації основоположних пропорцій до умов ендегенних і екзогенних змін курортно-рекреаційної системи.

Будь-які структурні зрушення можна виміряти, розглядаючи динаміку зміни питомої ваги й частку відповідного структурного елемента або показника в часі. Діапазон цих змін надзвичайно високий. Водночас, будь-яку зміну в економіці курортно-рекреаційної системи можна виміряти й описати за допомогою структурних зрушень. Основною особливістю дослідження кількісних характеристик структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці є те, що їх можна розглядати як з боку натурально-речової, так і вартісної складової.

Конкретизуємо поняття структурного зрушення в курортно-рекреаційній економіці. Справа в тому, що в основі будь-якого зрушення в такій структурі лежить зрушення в системі інтересів як господарюючого суб'єкта або їх груп, так і окремого індивіда, а самі зрушення постають у вигляді макро-, мезо- і мікрозрушень відповідно. Економічні інтереси являють собою спонукальні мотиви дій споживачів і усвідомлюються у вигляді курортно-рекреаційних потреб. Вони проявляють себе як рушійна сила дій індивідів. Різні інтереси й потреби членів суспільства внутрішньо пов'язані між собою і становлять одну цілісну систему. Відтак, елементарною одиницею будь-якого структурного зрушення в економіці є мікрозрушення, тобто зрушення в економічних інтересах і потребах індивіда. Саме на цьому рівні відбувається формування і задоволення більше 40% інтересів і потреб. Таким чином закладаються основи структурних зрушень у більш складних економічних сукупностях. Так, зрушення в структурі курортно-рекреаційних потреб індивідів детермінують зрушення в структурі курортно-рекреаційних підприємств і комплексів, які, у свою чергу, опосередковують зрушення в структурі галузей національної економіки, що в кінцевому підсумку призводить до зрушень у структурі економічних "центрів сили" на національному та світовому рівнях.

Таким чином, основною причиною структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці є розвиток системи суспільних потреб, їх зміни охоплюють структури платоспроможного попи-

ту економічних агентів, що, взаємодіючи з позицією, викликає ті чи інші зміни в структурі розміщення ресурсів, що характеризується певними структурними зрушеннями в економіці. Структурним зрушенням передують поступові кількісні накопичення структурних змін, які переходять у структурні зрушення, і можуть відбуватися в ситуації, коли є трансформація, але немає розвитку. Структурні зрушення мають інерційну природу та протікають поступово, поетапно, з різною інтенсивністю і синхронністю. Двохвикий характер структурних зрушень виявляється в тому, що, з одного боку, вони виступають як результат певного розвитку структури курортно-рекреаційної економіки, з іншого – як певний процес, що приводить до структурної трансформації курортно-рекреаційної системи загалом [8].

Побудуємо набір індикаторів, які дають змогу проаналізувати структурні зрушення в курортно-рекреаційній економіці. Нехай  $q_{jt} > 0$  – обсяг виробництва курортно-рекреаційного продукту  $j$ , періоду  $t$  у натуральному вигляді,  $t = \overline{T_1, T_2}$ ,  $T_1$  і  $T_2$  – початок і кінець розглядаемого інтервалу часу,  $j = \overline{1, n}$ ,  $n$  – кількість вироблених курортно-рекреаційних продуктів. Такі продукти в досліджуваному періоді продаються за фіксованими цінами,  $p'_j > 0$ ,  $j = \overline{1, n}$ . Сукупність  $u_{jt} = q_{jt} p'_j > 0$ ,  $j = \overline{1, n}$ , вартостей обсягів виробництва  $q_{jt}$  у цінах  $p'_j$  позначимо  $v_t$  і назовемо вектором вартостей для періоду  $t$ .

Вектори вартостей для різних періодів можуть відрізнятися як довжиною, так і напрямком. Зіставлення довжин векторів вартостей дає змогу отримувати зведені індекси обсягів, а зіставлення їх напрямків – зведені індекси структурних зрушень. Згідно з таким підходом структура курортно-рекреаційної системи розглядається як сукупність пропорцій між елементами. Рух всієї системи описується зведеними індексами обсягів, а відносний рух обсягів виробництва курортно-рекреаційних продуктів всередині системи – описується індикаторами структурних зрушень. Зведений економічний індекс не відображає рівномірності або нерівномірності економічного зростання, індикатори структурних зрушень дають змогу виміряти ступінь нерівномірності економічної динаміки.

В економічній літературі запропоновано значну кількість різних зведених показників структурних зрушень [9]. Для цілей нашого дослідження будемо використовувати такі показники:

- ланцюговий індекс обсягів виробництва  $i_t = \|v_t\| / \|v_{t-1}\|$ , який показує співвідношення довжин векторів і дає зведену оцінку зміни

виробництва курортно-рекреаційних продуктів за час від  $t-1$  до  $t$ ;

- ланцюговий індекс структурних зрушень

$$d_t = \left\| \frac{v_t}{\|v_t\|} - \frac{v_{t-1}}{\|v_{t-1}\|} \right\|, \text{ який показує відстань між}$$

напрямами векторів вартостей для поточного періоду  $t$  і попереднього, і дає змогу судити про структурні зрушення. Ланцюговий індекс структурних зрушень, заснований на зіставленні сусідніх періодів, надаючи зведену кількісну оцінку структурних зрушень на одному кроці за часом, дає змогу вирішувати задачу аналізу інтенсивності структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці. Тобто встановлювати, в якому з послідовних інтервалів часу структура сукупності піддавалася більш значній трансформації, а в якому – менш. Чим більший  $d_t$ , тим інтенсивніше відбуваються структурні зрушення, і навпаки;

- базисний індекс структурних зрушень

$$D_{t_1, t_2} = \left\| \frac{v_{t_2}}{\|v_{t_2}\|} - \frac{v_{t_1}}{\|v_{t_1}\|} \right\|, \text{ який показує відстань}$$

між напрямками векторів вартостей для двох будь-яких періодів і дає змогу судити про структурні зрушення, що відбулися за відповідний час.

- Таким чином, зведені показники структурних зрушень  $d_t$  і  $D_{t_1, t_2}$  можуть бути подані як від-

стані між напрямками векторів вартостей у зіставні періоди, і як відносні заходи варіації індивідуальних індексів обсягів виробництва курортно-рекреаційних продуктів. Базисний індекс структурних зрушень, заснований на зіставленні довільних періодів, надаючи кількісну оцінку структурних зрушень за відповідний час, дає змогу вирішувати задачу аналізу поступовості структурних зрушень. Тобто встановлювати, якою мірою в основі структурних зрушень лежить тенденція, а якою мірою вони є лише результатом нерегулярних коливань. Чим більше  $D_{t_1, t_2}$ , тим сильніше змінилася структура виробництва, і навпаки. Разом з тим слід зазначити, що індекси структурних зрушень  $d_t$  і  $D_{t_1, t_2}$ , даючи змогу аналізувати інтенсивність і поступальність таких зрушень, не дають змоги вирішувати задачу аналізу спрямованості структурних зрушень, тобто не дають змоги встановлювати, чи покращилася структура курортно-рекреаційної системи, чи погіршилася або залишилася незмінною.

З метою вирішення зазначеної проблеми скористаємося індикатором якості структурних зрушень у курортно-рекреаційній економіці. Індекс якості структури визначимо у вигляді  $G_t = \sum_j \alpha_j q_{jt} p'_j / \sum_j q_{jt} p'_j$ . Значення  $G_t$  показує поточну якість структури виробництва ку-

рортно-рекреаційного продукту відповідно до введеного критерію. Зростанню  $G_t$  з плином часу та в результаті трансформацій відповідає поліпшення якості структури, зниженню – погіршення.

Ґрунтуючись на даних, поданих у джерелах [10; 11; 12], побудуємо зазначені індекси для курортно-рекреаційної економіки і проведемо їх аналіз. Динаміка національної курортно-рекреаційної економіки розглянутого періоду ( $T_1 = 1995 - T_2 = 2015$ ) має чітко виражений характер перехідного процесу. Спочатку спостерігалася тенденція повільного спаду з пері-

одами невеликого зростання, потім мала місце тенденція прискорення спаду з переростанням у трансформаційну кризу (рис. 1, 2).

У нижній точці спаду (2015) інтенсивність виробництва курортно-рекреаційного продукту становить лише 37% від рівня 1995, тобто лікувально-відновлювальна діяльність скоротилася в 2,6 разу. Такий масштаб трансформаційної кризи зумовлений цілою низкою причин. Одна з загальносистемних причин полягає в тому, що чим складніша система, тим глибшою кризи вона зазнає при трансформаціях.



Рис. 1. Базисний індекс обсягів у цілому по курортно-рекреаційній сфері за період з  $T_1 = 1995$  по  $T_2 = 2015$  рр.

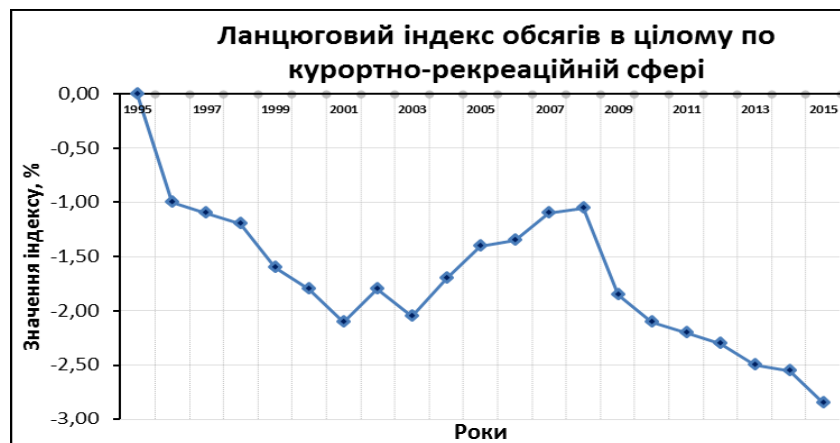


Рис. 2. Ланцюговий індекс обсягів у цілому по курортно-рекреаційній сфері і його тенденція за період з  $T_1 = 1995$  по  $T_2 = 2015$  рр.

Велика глибина трансформаційної кризи в курортно-рекреаційній економіці відображає велику складність донаціонального комплексу. Чим вищий рівень розвитку таких систем досягнутий раніше, тим більш глибоким має бути трансформаційна криза в них. У цьому полягає одна з відмінностей економічних трансформацій в Україні від інших країн. Інша причина такої ситуації полягає в істотних диспропорціях національної економіки, коли курортно-рекреаційній сфері не приділялося належної уваги. Водночас у розвинених ринкових сферах еко-

номіки курорти та туризм входять до числа основних бюджетоутворювальних галузей. Ще однією причиною кризи є різке скорочення попиту на національні курортно-рекреаційні продукти, що зумовлено низькою платоспроможністю споживачів, якістю надаваних послуг, низькою конкурентоспроможністю українських здравниць і неперспективною стратегією розвитку.

На тлі загальної тенденції трансформаційної кризи спостерігаються малі цикли динаміки виробництва курортно-рекреаційних продуктів (рис. 2). Завдяки цим циклам криза розвива-

ється досить нерівномірно, поштовхами (рис. 1), періоди його різкого прискорення, змінювалися періодами короткочасної стабілізації та підйому. Наявність таких циклів не є типовим для стійких економік. Тому національна курортно-рекреаційна економіка може бути охарактеризована, як економіка швидких змін і це суттєво відрізняє її від існуючих стабільних економік. Таким чином, має місце ще один системний трансформаційний ефект.

Виходом з цієї ситуації є перехід на нову стратегію розвитку курортно-рекреаційної сфе-

ри, яка передбачає переважне надання курортно-рекреаційних послуг, інтегрованих з індустріями відпочинку й туризму. Такий перехід завжди супроводжується економічними трансформаціями, пов'язаними з перетворенням існуючої структури курортно-рекреаційних систем, і структурними зрушеннями в економіці. На рис. 3 наведено графік ланцюгового індексу структурних зрушень у виробництві курортно-рекреаційних продуктів  $d_t$ , який показує, як швидко в цьому випадку відбуваються структурні зміни.



Рис. 3. Індекс інтенсивності структурних зрушень  $d_t$

Згідно з рис. 3, інтенсифікація змін обсягу виробництва курортно-рекреаційних продуктів при переході на нову стратегію розвитку курортно-рекреаційної сфери супроводжується інтенсифікацією змін структури систем. Така динаміка підтверджує гіпотезу про існування ефекту зв'язку інтенсивності структурних зрушень з темпами змін обсягу виробництва курортно-рекреаційних продуктів. Разом з тим слід зазначити, що показник  $d_t$  не дає змоги повністю судити про те, чи відображає він процес інтенсивних поступальних структурних зрушень, чи

це просто наслідок нерегулярних коливань індивідуальних індексів.

В якості індикатора поступальних структурних зрушень будемо використовувати базисний індекс структурних зрушень  $D_{t_1, t_2}$  (рис. 4). Результати розрахунків, подані на рис. 4, показують, що у разі переходу на нову стратегію розвитку за аналізований період у курортно-рекреаційній сфері відбудуться значні зрушення у структурі виробництва курортно-рекреаційних продуктів.



Рис. 4. Базисний індекс структурних зрушень  $D_{t_1, t_2}$

Зокрема, спостерігається тенденція до вилучення пропорцій виробництва від пропорцій, що існували до початку економічних трансформацій. Значення  $D_{t_1, t_2}$  демонструють значний масштаб такого видалення для всього аналізо-

ваного проміжку часу. Та обставина, що  $D_{t_1, t_2}$  зростає з ростом  $|t_2 - t_1|$ , вказує на наявність поступальних структурних зрушень на всьому розглянутому інтервалі часу.

Важливо відзначити, що в силу інваріантності  $D_{t_1, t_2}$  до пропорційної зміни усіх обсягів виробництва будь-якого із періодів  $t_1$  та  $t_2$ , вказане зростання  $D_{t_1, t_2}$  із зростанням  $|t_2 - t_1|$  не є результатом зміни масштабу виробництва, а відображає зміну саме його пропорцій. Таким чином, динаміка виробництва курортно-рекреаційних продуктів є нерівномірною не тільки в короткостроковому, а й на всьому діапазоні розглянутого періоду, що, у свою чергу, свідчить про наявність потужних поступальних

структурних зрушень не тільки в короткостроковому, а й у довгостроковому періоді.

Для аналізу направленості структурних зрушень зробимо розрахунки та побудуємо графік індексу якості структури виробництва курортно-рекреаційних продуктів  $G_t$  (рис. 5). Динаміка  $G_t$  показує стійке зростання протягом аналізованого періоду. Отже, при переході на нову стратегію розвитку поліпшується якість структури системи, а виробництво інноваційних курортно-рекреаційних продуктів зростає випереджальними темпами.

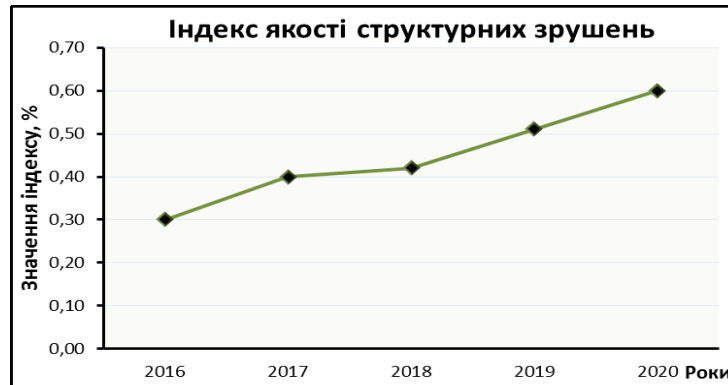


Рис. 5. Індекс якості структурних зрушень  $G_t$

Таким чином, індекс якості підтверджує правильність вибору напряму проведення трансформацій. Трансформаційний процес у курортно-рекреаційній сфері повинен супроводжуватися структурними зрушеннями саме такої спрямованості й може розглядатися як ще один системний трансформаційний ефект.

#### IV. Висновки

Проведений аналіз показує, що одним з результатів економічних трансформацій у курортно-рекреаційній економіці є перехід на нову стратегію розвитку, тобто перехід від ринку продавця до ринку покупця. При цьому спостерігається зміна принципів функціонування курортно-рекреаційних систем – складова суть трансформаційної економіки. Це, у свою чергу, породжує численні системні трансформаційні ефекти, до числа яких, крім трансформаційної кризи, слід віднести й трансформаційні структурні зрушення. Крім того, спостерігаються численні більш приватні ефекти, які, в кінцевому підсумку, призводять до підвищення ефективності курортно-рекреаційних систем. Таким чином, можна говорити про складну систему трансформаційних ефектів, серед яких є як ефекти, специфіка яких полягає лише в кількісних відмінностях трансформаційної економіки від стійкої, так і ефекти, які передбачають існування якісних відмінностей між ними.

#### Список використаної літератури

- Campbell A. Strategic synergy / A. Campbell, K. S. Luchs. – Washington : An International Thomson Publishing Company, 1998. – 520 p.

- Лемешев М. Я. Оптимизация рекреационной деятельности / М. Я. Лемешев, О. А. Щербина. – Москва : Экономика, 2015. – 160 с.
- Гидбут А. В. Курортно-рекреационное хозяйство (региональный аспект) / А. В. Гидбут, А. Г. Мезенцев. – Москва : Наука, 2014. – 237 с.
- Barro R. J. Economic Growth in a Cross Section of Countries / R. J. Barro // The Quarterly Journal of Economics. – 2011. – Vol. 106. – № 2. – P. 407–443.
- Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний, М. В. Довженко. – Київ : Наукова думка, 2015. – 656 с.
- Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / под ред. В. М. Гееца. – Москва : Феникс, 2003. – 1008 с.
- William A. Recreation and the Local Economy an Input-Output Model of a Recreation-Oriented Economy / A. William. – Graduate School of Business University of Wisconsin-Madison, 1970. – 68 p.
- Минакир П. А. Системные трансформации в экономике / П. А. Минакир. – Владивосток : Дальнаук, 2011. – 536 с.
- Яковец Ю. Тенденции структурных сдвигов в экономике / Ю. Яковец // Экономист. – 2006. – № 12. – С. 10–20.
- Матеріали Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Матеріали головного управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>.

12. Статистика UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/index.php>.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2015.

**Савушкин Д. И. Системные трансформационные эффекты в курортно-рекреационной экономике**

*В современной мировой экономике курортные рекреации – одна из высокоприбыльных сфер хозяйствования. Украина владеет мощным курортным и туристическим потенциалом, эффективное освоение которого может принести реальную экономическую выгоду. Для этого необходимым является формирование системной концепции развития таких систем, неотъемлемой частью которой выступают системные трансформационные эффекты. В исследовании построена совокупность индикаторов, которая позволяет проанализировать структурные сдвиги в курортно-рекреационной экономике при переходе на новую стратегию развития. Выполнены прогнозные расчеты и получены сценарии развития курортно-рекреационного комплекса Приазовья.*

**Ключевые слова:** курортно-рекреационная экономика, экономические трансформации, системные трансформационные эффекты, структурные сдвиги, набор индикаторов.

**Savushkin D. System Transformational Effects in Resort-Recreation Economy**

*In modern world economy resort recreations – one of the most high-profitable spheres of managing. Ukraine owns the powerful resort and tourist potential, which effective development can bring a real economic benefit. Transformational processes are displayed in shifts in consumption, requirements and ways of their satisfaction. The market environment needs are in the form of demand and ways to meet them mediated by the market in the form of structural shifts. They are important for forecasting of behavior of the market of resort and tourist products. The content of structural shifts is change of interstructural and intersystem communications, and also the main characteristics (system qualities) of resort-recreation system. For this purpose, necessary is forming of system concept for the development of such systems, which are integral part of the system transformational effects.*

*One of the results of economic transformation in the resort economy is a transition to a new development strategy that is the transition from a seller's market to a buyer's market. Thus, change of the principles of functioning of resort-recreation systems – a compound essence of transformational economy is observed. It, in turn, generates numerous system transformational effects to which number, except transformational crisis, follow to carry and transformational structural shifts. Also, numerous private effects, which, finally, lead to increase of efficiency of resort-recreation systems, are observed. Thus, it is possible to speak about difficult system of transformational effects among which there are as effects, which specifics consist only in quantitative differences of transformational economy from market, and effects, which provide existence of qualitative differences between them. In research, set of indicators, which allow analysing structural shifts in resort-recreation economy upon transition to new strategy of development, is constructed. The structure of system is considered, as set of proportions between elements. The movement of all system is described by the reduced indexes of volumes, and the relative movement of production of resort-recreation products in system – is described by indicators of structural shifts. Expected calculations are executed and scenarios developments of a resort-recreation complex of Priazovye are gained.*

**Key words:** resort-recreation economy, economic transformations, system transformation effects, structural shifts, set of indicators.